

Jätetaksan 2023 vaihtoehtojen tarkastelu

Yleistä vaihtoehtojen arvioinnista

Jätetaksa valmisteltaessa selvitetiin ja arvioitiin vaihtoehtoja sille, mitä maksuluokkia jatkossa käytetään ja mitä palveluja eri maksuilla katetaan. Arvioinnissa päädyttiin siihen, että ainakin tässä vaiheessa nykyisen taksarakenteen säilyttäminen on perusteltua. Myös peruseräpäätteet sille, mitä kustannuksia eri maksuilla katetaan, katsottiin toimiviksi ottaen huomioon sen, miten jätemaksut jakautuvat kokonaisuudessaan eri asiakasryhmille ja miten maksut ohjaavat etusijajärjestyksen mukaiseen jätehuoltoon.

Taksarakenteen muuttaminen vaikuttaa aina yksittäisten maksujen tasoon. Tulevan vuoden maksuja korottavat jo paikoin melko huomattavatkin kustannusmuutokset, joten taksarakenteen muuttaminen jo muutenkin tarpeellisten hinnankorotusten lisäksi olisi lisännyt muutosten suuruutta entisestään. Tämäkin otettiin huomioon, kun päädyttiin esittämään nykyisen kaltaisen taksarakenteen säilyttämistä. Taksarakennetta ja maksujen kohdistumista on kuitenkin mahdollista tarkastella vielä jatkossakin.

Nykyisen rakenteen mukaisessa jätetaksassa ohjaavuus etusijajärjestyksen mukaiseen jätehuoltoon toteutuu varsin hyvin sekä perusmaksun että jäteastioiden tyhjennysmaksujen kautta. Perusmaksussa on kannustin biojätteen erilliskeräykseen tai kompostointiin. Toiseksi biojätteen erilliskeräystä kompensoidaan voimakkaasti sekajättemaksuilla. Kolmanneksi pakkausjätteiden tyhjennyshinnoilla katetaan ainoastaan keräyksen suorat kustannukset ja niidenkin hinta on saatu pidettyä varsin edullisena. Kunnallisen jäteyhtiön hallinnon, asiakaspalvelun, logistiikan, tietojärjestelmien ja toimitilojen kulut sekä muut vastaavat yleiset kulut on sisällytetty ohjaavuuden aikaansaamiseksi pääosin sekajätteen maksuihin.

Perusmaksun vaihtoehdot

Asuinhuoneisto- ja vapaa-ajan asuntokohtaisesti määräytyvän perusmaksun luokittelulle arvioitiin taksa valmisteltaessa kolmea eri vaihtoehtoa. Vaihtoehdossa 1 eli taksaluonnokseen otetussa vaihtoehdossa perusmaksuluokat pidetään ennallaan eli vakituisille asunnoille on kaksi maksuluokkaa. Vaihtoehdossa 2 vakituisille asunnoille olisi kahden maksuluokan sijaan kolme maksuluokkaa. Lisäksi pohdittiin myös vaihtoehtoa 3, jossa kaikille vakituisille asunnoille olisi yksi maksuluokka. Kaikissa vaihtoehdoissa huomioitiin se, että perusmaksutasoa on joka tapauksessa nostettava kasvavien kustannusten kattamiseksi.

Vaihtoehdossa 1 vakituisten asuntojen perusmaksuun vaikuttaa biojätteen lajittelu eli se, onko biojätteelle erilliskeräys tai kompostointi kiinteistöllä. Jos biojäte laitetaan sekajätteen joukkoon, on perusmaksu suurempi kuin niillä kiinteistöillä, joilla biojäte lajitellaan. Vaihtoehdossa 2 perusmaksuun vaikuttaisi myös se, onko asiakkaalla biojätteen lisäksi erilliskeräys omalla kiinteistöllä kaikille pakkausjätteille eli kartonki-, muovi- ja lasipakkauksille sekä metallille. Vaihtoehdossa 3 kiinteistön jätehuolto ja lajittelu ei vaikuttaisi mitenkään perusmaksuun, vaan maksu olisi kaikille vakituisille asunnoille samansuuruinen.

Nykyisellä eli vaihtoehdon 1 mukaisella taksarakenteella Jättekukon yleisen palveluverkoston kustannukset jakautuvat tasaisesti kerros- ja rivitalojen sekä pientalojen asukkaiden kesken. Kustannuksia kohdistuu kuitenkin kaikkein eniten niille asiakkaille, joilla ei ole biojätteelle kompostointia tai erilliskeräystä. Näin perusmaksun ohjaavuus toteutuu niin, että vakituiset asunnot voivat vaikuttaa biojätteen lajittelulla perusmaksun tasoon. On huomattava, että taloyhtiöille kohdistetaan tässä vaihtoehdossa pienemmän maksuluokan perusmaksut, vaikka tosiasiaa kaikissa taloyhtiöiden asunnoissa ei biojätettä lajitella siitä huolimatta, että sille on järjestetty kiinteistöllä erilliskeräys.

Vaihtoehdossa 1 perusmaksun muutos on vuoteen 2022 nähden muita vaihtoehtoja tasaisempi kaikille vakituksille asunnoille, koska perusmaksun korotus on esitetty toteuttavaksi niin, että euromääräinen korotus on kaikille niille sama. Tarkoituksena on, ettei perusmaksun taso nouse millään asiakasryhmällä kohtuuttoman suureksi jätehuollon muihin kustannuksiin nähden.

Taulukko 1. Vaihtoehdon 1 mukaiset perusmaksut ja maksutason vertailu vuoteen 2022

Asunnon tyyppi	Vuosihinta 2022 (alv 24 %)	Vuosihinta 2023 (alv 24 %)	Muutos €/vuosi	Muutos %
Vakituinen asunto, biojäte sekajätteeseen	43,75 €	46,50 €	2,75 €	6 %
Vakituinen asunto, biojäte lajitellaan	22,25 €	25,00 €	2,75 €	12 %
Vapaa-ajan asunto tai lomahuoneisto	13,50 €	15,00 €	1,50 €	11 %

Vaihtoehdossa 2 vakituisten asuntojen perusmaksun rakenteeseen tehtäisiin muutos, jonka myötä ne vakituiset asuinkiinteistöt, joilla on biojätteen lisäksi erilliskeräys kaikille pakkausjätteille omalla kiinteistöllä, eivät maksaisi perusmaksussa enää osuutta ekopisteverkostosta. Ekopisteiden kulut jakautuisivat tässä vaihtoehdossa niille, joiden käyttöön ekopisteet on järjestetty. Taloyhtiöt ja muut sellaiset asiakkaat, jotka ovat järjestäneet kaikkien kierrätettävien jätteiden keräyksen omalle kiinteistölleen, saisivat siis tässä vaihtoehdossa muita pienemmät perusmaksut.

Vaihtoehdossa 2 perusmaksu ohjaisi samalla tavoin kuin vaihtoehdossa 1 biojätteen lajitteluun. Lisäksi perusmaksu ohjaisi vähäisissä määrin pakkausjätteiden erilliskeräykseen omalla kiinteistöllä. Sen sijaan se ei ohjaisi sinänsä pakkausjätteiden lajitteluun, koska silloin, kun pakkausjätteet viedään ekopistelle, ei kiinteistö saisi vakituisen asunnon pienintä perusmaksua. Taloyhtiöiden kaikille asunnoille kohdistuisi tässä vaihtoehdossa pienemmän vakituisen asunnon maksu, jos kiinteistöllä olisi kaikille kierrätettävillä jätteille erilliskeräys, vaikka tosiasiaassa jätteitä ei lajiteltaisi kaikissa huoneistoissa.

Vaihtoehdossa 2 uuden perusmaksuluokan perusteena olisi siis ohjaamisen sijaan ennemminkin jätehuollon palveluverkoston kustannusten kohdentaminen niille, jotka todennäköisesti verkostoa käyttävät. Tällöin olisi toisaalta perusteltua kohdentaa myös pakkausjätteiden kiinteistöittäisen erilliskeräyksen todellisia kustannuksia niille, joilla tämä palvelu on käytössä. Tämän muutoksen vaikutusta käsitellään jäljempänä jäteas-tioiden tyhjennyshinnoille laskettujen vaihtoehtojen yhteydessä.

Taulukko 2. Vaihtoehdon 2 mukaiset perusmaksut ja maksutason vertailu vuoteen 2022

Asunnon tyyppi	Vuosihinta 2022 (alv 24 %)	Vuosihinta 2023 (alv 24 %)	Muutos €/vuosi	Muutos %
Vakituinen asunto, biojäte sekajätteeseen	43,75 €	49,00 €	5,25 €	12 %
Vakituinen asunto, biojäte erilliskerätään / kompostoidaan	22,25 €	27,00 €	4,75 €	21 %
Vakituinen asunto, biojäte ja pakkausjätteet erilliskerätään	22,25 €	23,00 €	0,75 €	3 %
Vapaa-ajan asunto tai lomahuoneisto	13,50 €	16,00 €	2,50 €	19 %

Vaihtoehdossa 3 vakituisten asuntojen perusmaksut yhdistettäisiin yhdeksi maksuluokaksi. Tällöin kaikki asuinkiinteistöt osallistuisivat yhdenvertaisesti huoneistomäärien mukaisessa suhteessa jätehuollon palveluverkoston kustannuksiin. Tässä vaihtoehdossa perusmaksusta katoaisi kokonaan ohjaavuus ja muutokset suuntaan ja toiseen olisivat varsin suuria. Koska kierrätysasteen nostamiseksi ohjaus biojätteen lajitteluun on erittäin tärkeää, ja kaikilla kiinteistöillä on mahdollista järjestää biojätteelle joko erilliskeräys tai ainakin kompostointi, ei maksuluokkien yhdistämistä ja ohjaavuuden poistamista katsota perustelluksi.

Taulukko 3. Vaihtoehdon 3 mukaiset perusmaksut ja maksutason vertailu vuoteen 2022

Asunnon tyyppi	Vuosihinta 2022 (alv 24 %)	Vuosihinta 2023 (alv 24 %)	Muutos €/vuosi	Muutos %
Vakituinen asunto	22,25 € - 43,75 €	29,25 €	- 14,50 € - 7 €	- 33 % - 31 %
Vapaa-ajan asunto tai lomahuoneisto	13,50 €	15,00 €	1,50 €	11 %

Myös vapaa-ajan asunnon perusmaksulle pohdittiin kahden eri maksuluokan käyttöönottoa. Tällöin vapaa-ajan asunnoilla perusmaksuun vaikuttaisi biojätteen kompostointi kiinteistöillä. Vapaa-ajan asuntojen perusmaksuun ei ainakaan tässä vaiheessa esitetä eri tasoja, koska perusmaksu on joka tapauksessa pieni ja siihen saatava ohjaavuus olisi varsin rajallinen. Tällä hetkellä maksuluokkien laskentaa varten ei ole edes käytettävissä tarpeellisia pohjatietoja vapaa-ajan asuntojen kompostoinnin laajuudesta. Eri maksutasoja on mahdollista arvioida vielä jatkossa, kun myös vapaa-ajan kiinteistöjen haltijat tekevät jätelainsäädännön mukaisesti ilmoituksen kompostoinnista kiinteistöllä ja tiedossa on, kuinka kattavasti biojäte lajitellaan näillä kiinteistöillä.

Jäteastioiden tyhjennysmaksujen vaihtoehdot

Jäteastioiden tyhjennyshinnoille selvitettiin kahta eri vaihtoehtoa. Vaihtoehdot eroavat toisistaan siinä, miten jätteen keräyksen ja käsittelyn aiheuttamia kustannuksia jyvitetään eri jätelajeille. Vaihtoehdot ovat yhteydessä edellä esiteltyihin perusmaksuvaihtoehtoihin 1 ja 2.

Vaihtoehdossa 1 eli taksaluonnokseen otetussa vaihtoehdossa periaatteet kustannusten kohdistuksille pidetään ennallaan. Tässä vaihtoehdossa biojätteen ja pakkausjätteiden tyhjennyshinnoilla katetaan vain suorat kuljetuskustannukset, jäteastioiden toimitukset ja astiapesut. Tyhjennyshinnoissa ei ole huomioitu kuljetusten kilpailuttamiseen ja keräyksen järjestämiseen liittyviä kuluja eli Jätekukon palvelutuotannon ja logistiikan kustannuksia, eikä myöskään astioiden hankintakustannuksia. Nämä kustannukset katetaan yksistään sekajätteen tyhjennysmaksuilla.

Vaihtoehdossa 2 jätteiden keräyksen ja kuljetuksen järjestämisen kustannukset jyvitetäisiin tasaisesti eri jätelajeille niiden tyhjennysmäärin suhteessa. Tällöin ne asiakkaat, joilla on kierrätettäviä jätteitä erilliskeräyksessä, maksaisivat enemmän niiden keräyksestä tosiasiallisesti aiheutuvia kustannuksia. Toisaalta näiltä asiakkailta poistettaisiin perusmaksusta ekopisteverkoston kustannukset edellä esitellyn perusmaksuvaihtoehdon 2 mukaisesti. Tässäkin vaihtoehdossa Jätekukon yleiset asiakaspalvelun ja hallinnon kustannukset olisi kuitenkin kohdistettu pelkästään sekajättemaksuihin niin kuin nykyisinkin.

Vaihtoehdossa 1 eri jätelajien tyhjennyshintoihin on vietävä kuljetuskustannusten aiheuttamat korotukset. Sekajäteastioiden tyhjennyshinnat kasvavat tässä vaihtoehdossa noin 4–10 % ja kierrätettävien jätteiden vajaa 13 % kuljetusindeksikorotuksen mukaisesti. Vaihtoehdossa 2 kuljetuskustannusten korotukset vietäisiin vastaavasti tyhjennyshintoihin. Samalla sekajäteastian hinnasta kuitenkin vähennettäisiin kierrätettäville jätteille kuuluva osuus keräyksen ja kuljetuksen järjestämisen kustannuksista ja tämä osuus lisättäisiin kierrätettävien jätteiden tyhjennyshintaan. Tässä vaihtoehdossa sekajäteastioiden tyhjennyshinnat nousisivat hinta-alueesta ja astiakoosta riippuen vain 2–6 %, kun taas kierrätettävien jätteiden astioiden hinnat nousisivat 20–21 %.

Taulukko 4. Vaihtoehdon 1 mukaisia jäteastian tyhjennyshintoja (hinta-alue 1)

Jätelaji	Tyhjennyshinta 2022 (alv 24 %)	Tyhjennyshinta 2023 (alv 24 %)	Muutos € / tyhjennys	Muutos %
Sekajäte, astia 240 l	5,87 €	6,32 €	0,45 €	8 %
Sekajäte, astia 660 l	10,25 €	10,71 €	0,46 €	4 %
Kierrätettävät jätteet, astia max 240 l – 800 l (jätelajista riippuen)	4,94 €	5,57 €	0,63 €	13 %

Taulukko 5. Vaihtoehdon 2 mukaisia jäteastian tyhjennyshintoja (hinta-alue 1)

Jätelaji	Tyhjennyshinta 2022 (alv 24 %)	Tyhjennyshinta 2023 (alv 24 %)	Muutos € / tyhjennys	Muutos %
Sekajäte, astia 240 l	5,87 €	6,13 €	0,26 €	4 %
Sekajäte, astia 660 l	10,25 €	10,52 €	0,27 €	3 %
Kierrätettävät jätteet, astia max 240 l – 800 l (jätelajista riippuen)	5,70 €	5,96 €	1,02 €	21 %

Maksujen jakautuminen eri asiakasryhmille

Kun käytössä on jätelain mukaisesti jätehuollon etusijajärjestykseen ohjaava jätetaksa, ei kustakin palvelusta perittävät maksut vastaa täysin niistä aiheutuvia kustannuksia. Ohjaavuuden aikaansaamiseksi kustannukset eivät myöskään kohdistu kaikilta osin kustannusvastaavasti eri asiakasryhmille. Kustannusvastaavuus toteutuu kuitenkin koko taksakokonaisuus huomioon ottaen.

Kun tarkastellaan taloyhtiöiden sekä omakoti- ja paritalojen sekä vapaa-ajan asuntojen jätemaksuja, voidaan todeta, että niiden välillä on subventointia puolin ja toisin. Kaikilta asuinkiinteistöiltä laskutettavilla perusmaksuilla katetaan yleisesti kotitalouksien käytössä olevaa palveluverkostoa, mutta paikoin se on vain tietyn asiakasryhmän käytössä. Ekopisteverkosto on palvelu, jota suurin osa taloyhtiöistä ei käytä. Toisaalta taas kaikkien asiakkaiden sekajättemaksuilla katetaan kierrätettävien jätteiden kiinteistöittäisen keräyksen kustannuksia. Kaikkein voimakkaimmin subventoidaan biojätteen erilliskeräystä ja osaltaan subventointi kohdistuu myös pakkausjätteiden keräykseen. Tämä taas hyödyttää ensisijaisesti taloyhtiöitä.

Mikäli perusmaksujen määräytymisen perusteita muutettaisiin ja ekopistekustannuksia jyvitetäisiin niitä käyttävillä asiakkaille, olisi vastaavasti kierrätettävien jätteiden kiinteistöittäisen keräyksen kustannuksia perusteltua kohdistaa asiakkaille, joilla näiden jätteiden keräys on omalla kiinteistöllä. Nämä muutokset aiheuttaisivat melko isojakin muutoksia yksittäisiin maksuihin, mutta kokonaisuudessaan arvioitujen vaihtoehtojen 1 ja 2 väliset erot erityyppisten kiinteistöjen jätehuollon vuosikustannuksissa olisivat vain yksittäisiä prosentteja.

Vaihtoehdon 2 mukaiset prosentuaalisesti melko suuret korotukset pientalojen perusmaksuihin sekä huomattavat korotukset kierrätettävien jätteiden tyhjennyshintoihin suhteessa sekajäteastian tyhjennyshintaan voisivat antaa vääränlaisen viestin siitä, millaiseen jätehuoltoon taksalla ohjataan. Nykyisen taksarakenteen muuttamisen ei siis arvioida edistävän jätetaksan ohjaavuutta. Muutoksia ei ole tämän vuoksi katsottu perustelluiksi ja nykyisen mallin eli vaihtoehdon 1 mukainen taksarakenne esitetään säilytettäväksi.